

КАКЪВ БЕШЕ ПРЕДИ, КАКЪВ Е СЕГА И КАКЪВ МОЖЕ БИ ЩЕ БЪДЕ ДОСТЪПЪТ ДО ИНФОРМАЦИЯ НА НЕЗРЯЩИТЕ ХОРА

Ивайло Маринов

Истинската стойност на възможността за свободен достъп до обществените и университетските библиотеки осъзнах чак когато станах студент. Тогава си дадох сметка, че брайловите и аудио книгите, които се предоставят от специализираните библиотеки на Съюза на слепите в България и национално читалище на слепите "Луи Брайл", са крайно недостатъчни за университетска подготовка. Причините затова са, че издаването на тези книги е скъпо и отнема много повече време в сравнение с отпечатването на плоско-печатен шрифт. Разпространението им е с некомуercialна цел, а за съхранението им са необходими сериозни ресурси. Така издаването на актуална литература се бави с години. Обикновено по време на семестъра необходимите учебници се набавят с помощта на най-близките колеги, а студентската сесия се превръща в истинско събитие за всички роднини. Тяхната задача е да прочетат и да запишат на касети всичко необходимо. В някои случаи, при предварителна заявка даден учебник може да бъде поръчан и записан в звукозаписното студио при Съюза на слепите в България. Така подкрепата за незрящ студент изисква сериозна мобилизация от страна на по-близките колеги, роднини и приятели, готови да помагат.

Така изглеждаха нещата до края на 90-те години, когато фондация "Хоризонти" закупи първия си скенер. Устройството беше предоставено за ползване в залата на фондацията. Бяха проведени обучения на желаещите да работят с компютър. Там се постави началото на първия достъпен за незрящи студенти електронен каталог, съдържащ заглавия от различни области на научната литература.

През 2003 г. в библиотеката на Софийския университет стартира програма за хора с увреждания. Целите на програмата са откриване на редица нови услуги в подкрепа на студентите в неблагоприятно положение. За първи път в българска научна библиотека бе установено и оборудвано читателско място. Освен в библиотеката, незрящият читател може да поръча книга или статия по електронната поща и по телефона. Следва сканиране на материалите и обработката им с OCR програма. Подготвените материали се добавят и към електронните ресурси на библиотеката. През следващите години такива услуги започнаха да предлагат и още два университета. По проект на фондация "Хоризонти" беше изградено читателско място в библиотеката на Университета за национално и световно стопанство. Чест прави усилието, което положи ръководството, на библиотеката към Нов български университет. По собствен проект закупи скъпо струващи програма, екранен четец и брайлов дисплей. Там се предлагат напълно безплатно редица библиотечни услуги за незрящи граждани, без да е необходимо да са студенти на университета.

През месец март 2006 г. завърши проектът "Достъп до електронна информация за хора с увреждания в българските библиотеки" на Съюза на библиотечните и информационни работници, осъществен с финансовата подкрепа на Британския съвет и с участието на 31 библиотеки. В различни градове в страната бяха оборудвани 9 компютъра със специализираната програма Jaws for Windows и синтезатора на българска реч SpeechLab 2.0.

Понижаването на цените на компютърните конфигурации през последните години дава възможност на незрящите студенти сами да участват в адаптирането на различни учебни материали и художествена литература. Веднъж обработени книгите и статиите могат да се разменят между всички желаещи да ги прочетат. Доста често при работата ми с библиотечни служители, те се обръщат към мен с въпрос, защо противно на техните очаквания, незрящите не посещават предназначенията за тях читателски места. Отговорът на този въпрос обаче не е еднозначен и в голяма степен се корени в старите навици. Достъпът до обществените и университетските библиотеки е тема, развиваща се през последните 5 години и това време не е достатъчно, за да се осъществи промяна в нагласата на хората. По традиция ние като че ли знаем, че повечето обществени места са информационно недостъпни за нас. Другата съществена причина е забавената дигитализация на наличните

ресурси. В препоръките от 24 август 2006 г. на Европейската комисия към страните членки приоритет е създаването на колекции от електронни документи, осигуряването на онлайн достъп до тях и дигиталното им съхраняване. Е, разбира се, България беше само държава кандидат член, но твърденията са, че дори и в държавите от ЕС дигитализацията на библиотечни ресурси и културно наследство се извършва с много забавени темпове. До момента нито една библиотека у нас не е дигитализирала дори и половината от наличните си ресурси. На пръсти се броят тези, които предоставят части от обработени файлови документи. И все пак, промените в сферата на библиотечните услуги и свързването им с глобалната мрежа, сериозно допринесе за информационната независимост на хората със зрителни проблеми. Активната подкрепа, която получаваме от библиотечните служители показва само едно. Трябва да вървим напред.